

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

05 יוני 2024

לפני:

כבוד השופט דורי ספיבק, סגן הנשיאה
נציגת ציבור עובדים גב' דבורה גורין

המבקשים:

1. שני שילה גולדברג ואח' (המבקשת ב-61892-06-17)
2. פנחס גיל (המבקש 1 ב-9475-09-17)
3. ששון מורן (המבקש 2 ב-9475-09-17)
4. א.ד.ר. שירותים ואבטחה (המבקשת ב-51927-12-18)

ע"י ב"כ יעקב אביעד ועו"ד דוד שוורצבאום

המשיב:

המוסד לביטוח לאומי

ע"י ב"כ עו"ד ניר מילשטיין, עו"ד חן גליק ועו"ד אמיר אבני

- המשיבות הפורמאליות: 1. כלל פנסיה וגמל בע"מ
2. מנורה מבטחים משלמת בע"מ
3. הפניקס חברה לביטוח בע"מ

ע"י ב"כ עו"ד בעז בן צור, עו"ד אלעד פלג ועו"ד גיא רוה

4. מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ
ע"י ב"כ עו"ד מתן דביר

החלטה

(אישור תובענה כייצוגית)

1. בפנינו שלוש בקשות לאישור תובענות כייצוגיות, שבמרכזן טענה כי על המוסד לביטוח לאומי (להלן: המל"ל) להשיב באופן יזום דמי ביטוח לאומי ודמי בריאות שגבה ממבוטחים – וכן ממעסיקים בגין אותם מבוטחים – אשר בהיותם נכים העומדים בתנאים שבדין, היו זכאים לפטור מתשלומם. כן נטען כי על המל"ל ליידע בעצמו גורמים משלמים (דהיינו: מעסיקים, קרנות פנסיה וחברות ביטוח) בדבר זכותם של מבוטחים לפטור בשל נכות, וזאת כדי למנוע מראש ניכוי דמי ביטוח לזכאים לפטור.

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

תמצית הבקשות לאישור ומהלך ההתדיינות

- 1
2. הראשונה מבין שלוש בקשות האישור שבפנינו, בקשתם של גב' מרינה דניסנקו ז"ל, מר אלעד שילה ז"ל ומר אייל כרמן ז"ל (ת"צ 61892-06-17) הוגשה לבית המשפט המחוזי מרכז ביום 27.6.17. שלושת המבקשים היו מבוטחים שהיו זכאים לקצבת "נכות כללית" בשיעור מלא (100%). מלבד קצבת הנכות, לשלושתם היו הכנסות מצדדים שלישיים – קרן פנסיה, מעסיק או גורמים אחרים – ונטען בבקשה כי מהכנסות אלה נוכו שלא כדין דמי ביטוח לאומי, וזאת לצד ניכוי דמי ביטוח בריאות בסכום המינימאלי מקצבת הנכות שקיבלו. נטען בבקשה, כי המל"ל מודע לכך שתשלומים אלה אינם כדין שכן חברי הקבוצה זכאים לפטור עקב נכותם, אך הוא נמנע ממתן ההחזרים למבקשים, ולכלל הנכים במצבם. לפיכך, ביקשו המבקשים לאשר את תביעותיהם האישיות כייצוגיות, באופן שיוביל לחיוב המל"ל בהחזרת הסכומים שגבה לא כדין.
3. ביום 6.9.17 הוגשה לבית המשפט מחוזי מרכז הבקשה השנייה, על ידי שני מבקשים, מר פנחס גיל ומר ששון מורן. בקשה זו עוסקת במבוטחים שנקבעה להם דרגת אי כושר צמיתה בשיעור 75% לפחות, ומטעם זה הם זכאים לפטור מתשלום דמי ביטוח לאומי. הסעדים המבוקשים בה דומים לזו שהתבקשו בבקשה הראשונה. במסגרת בקשה זו הוזכרה בקשת האישור הקודמת, אך נטען כי "בקשת אישור זו עדיפה ממספר סיבות" שבמרכזן העובדה שקדמה לה פניה מוקדמת למשיבים.
4. ביום 10.6.18 התקיים קדם משפט ראשון בפני כב' השופטת מיכל נד"ב, שעסק רובו ככולו בנסיון להביא את באי כוח המבקשים בשתי הבקשות להסכמות לעניין ייצוג הקבוצה.
5. ביום 23.12.18 הוגשה בקשת אישור שלישית במספר, בשם מעסיקה – חברת א.ד.ר. שירותים ואבטחה – שביקשה לייצג את המעסיקים כולם, בטענה כי יש להשיב לידם את דמי ביטוח שהופרשו עבור עובדים שכירים המקבלים קצבת נכות כללית ושהיו זכאים על פי דין לפטור מתשלום דמי ביטוח לאומי. למען הסדר הטוב נציין כי א.ד.ר. מיוצגת על ידי אותו משרד עו"ד שהגיש את בקשת האישור השנייה.

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

- 1   6. לאחר כל זאת הגיש המל"ל בקשה להעברת שלוש הבקשות מבית המשפט
2   המחוזי לבית-דין זה, אשר לו, כך נטען, הסמכות העניינית לדון בהן.
- 3   7. ביום 10.9.19 ביקש המל"ל להתלות את ההליכים בבקשה השלישית, בנימוק
4   שביום 19.5.19 ניתן צו לפירוק א.ד.ר. (תיק פר"ק 19-02-46086)).
- 5   8. בנוסף, בדיון זה ובדיון נוסף שהתקיים ביום 22.1.19 ניסה בית המשפט
6   להביא את הצדדים להסדר פשרה, נסיון שלא צלח.
- 7   9. ביום 2.1.20 התקיים קדם משפט בשלוש הבקשות. בתום הדיון, ונוכח
8   המחלוקת בנושא הסמכות העניינית, החליטה כב' השופטת נד"ב שנכון להמתין עם
9   ההחלטה בעניין זה עד להכרעת בית-המשפט העליון בעתירה (בג"ץ 6451/18 חיון
10   נ' בית-הדין הארצי לעבודה) שעסקה בין היתר בהיקף סמכותו העניינית של בית
11   הדין לעבודה לדון בתובענות ייצוגיות.
- 12   10. ביום 28.1.20 קיבל בית המשפט של פירוק את בקשת חברת א.ד.ר. להתיר
13   לה להמשיך בניהול הליך התובענה הייצוגית. המל"ל לא השלים עם ההחלטה,
14   והגיש עליה בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון, שנדחתה (בר"ע 1587/20
15   המוסד לביטוח לאומי נ' א.ד.ר. שירותים ואבטחה בע"מ (בפירוק) 14.5.20, כב'
16   השופט עופר גרוסקופף)).
- 17   11. ביום 19.7.21 ניתן פסק דינו של בית הדין הארצי בעניין חיון, תוך שנקבע
18   כי ככלל, הסמכות העניינית לדון בבקשות לאישור תובענות ייצוגיות של מבוטחים
19   נגד קופות-החולים, המבוססות על חוק ביטוח בריאות ממלכתי, נתונה לבית-דין
20   זה. עם זאת, פסק הדין לא הכריע בשאלת הסמכות העניינית לדון בבקשות אישור
21   כמו זו שלפנינו, המופנות כלפי המל"ל.
- 22   12. ביום 30.8.21 החליטה כב' השופטת נד"ב על המשך עיכוב ההליכים בשלוש
23   הבקשות, וזאת משהובא לידיעתה כי שאלה זו בדיוק היתה תלויה ועומדת בפני בית
24   המשפט העליון במסגרת הליך אחר (רע"א 28513-11-17 טישמן נ' המוסד לביטוח
25   לאומי).

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

13. ביום 27.3.23 ניתנה פסק דינו של בית המשפט העליון בעניין טישמן. נקבע, על ידי כב' השופטת ענת ברון ובהסכמת שני חבריה למותב, כי הסמכות לדון בהליכים מסוג זה נתונה אף היא לבית-דין זה. בהתאם, ניתנו ביום 2.4.23 וביום 4.4.23 החלטות על ידי כב' השופטת נד"ב לפיהן הועבר הדיון בשלוש בקשות האישור לבית-דין זה.
14. ביום 30.4.23 התקיים קדם משפט בשתי הבקשות הראשונות בפני אב בית-הדין. במהלך הדיון הודיעו באי כח המבקשים בבקשה הראשונה, כי למרבה הצער, המבקשים 1-3 – גב' מרינה דניסנקו, מר אלעד שילה ואייל כרמל – נפטרו. לבקשת באי-כוחם, ובהתאם להחלטה שניתנה 1.6.23, החליפו אותם כמבקשים בבקשה זו גב' ד"ר שני שילה גולדברג, שהינה יורשת של מר אלעד שילה ז"ל, ומר איתמר יאיר כרמל, שהינו יורש של מר אייל כרמל ז"ל.
15. הבקשה השלישית, בקשת א.ד.ר, הועברה תחילה לטיפול של כב' השופטת אופירה דגן-טוכמכר, אך לבקשתם המשותפת של הצדדים ניתנה ביום 22.5.23 החלטה לפיה הועברה אף היא לטיפול של מותב זה.
16. ביום 29.6.23 התקיים דיון הוכחות. במהלכו, נחקרו המבקשים המחליפים בבקשה הראשונה, מר איתמר כרמל וד"ר שני שילה גולדברג, ולאחריהם נחקרו המבקשים בבקשה השנייה, גב' מורן ששון ומר פנחס גיל. לאחר מכן, נחקר המצהיר מטעם המל"ל, מר עידו לפיד. יצוין כי המצהירים בבקשה השלישית, בקשת א.ד.ר, לא נחקרו בדיון זה, ובתום הדיון הוצע לצדדים שלא ייקבע דיון נוסף לצורך חקירתם, והצדדים יוכלו להסתמך על החקירות שנערכו לעדים בשתי הבקשות הראשונות. הצדדים כולם הסכימו לכך, ומשכך ניתן צו להגשת סיכומים.
- עתה, משנאספו אלה לתיק בית-הדין, הגיעה העת לדון ולהכריע בבקשות לאישור התובענות כייצוגיות.
- בטרם נפנה לכך, ולמען הסדר הטוב, נציין כי מאחר שלא התבקש כל סעד כנגד המשיבות הפורמאליות, לא נדון בבקשות ככל שהן מופנות כלפיהן. עוד נציין כי במובחן מיתר המשיבות הפורמליות, לא היה מקום לצרף את מנורה משלמת

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

כמשיבה, שכן במובן מיתר המשיבות הפורמליות, הינה אינה משלמת קצבאות נכות
למבוטחים של מנורה.

דיון והכרעה

התנאים לאישור תובענה כייצוגית

17. בקשה לאישור תובענה ייצוגית, כמו זו שבפנינו, היא הליך מקדמי, שבגדרו
על בית הדין לקבוע האם מתקיימים התנאים הקבועים בחוק תובענות ייצוגיות,
תשס"ו-2006.

בהתאם להוראות סעיף 3 לחוק "לא תוגש תובענה ייצוגית אלא בתביעה
כמפורט בתוספת השניה או בענין שנקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש בו
תובענה ייצוגית", תוך שנקבע כי רשימת 16 הפריטים המנויים בתוספת השניה הינה
"רשימה סגורה" (בג"ץ 6451/18 חיון נ' בית הדין הארצי לעבודה (19.7.21)),
בסעיף 3 לחוות-דעתה של כב' השופטת ענת ברון)), וכניסת עילות הבקשה לאחד
מפריטים אלה הינה תנאי מוקדם להמשך בירור הבקשה.

ככל שנגיע למסקנה כי תנאי מוקדם זה מתקיים, עלינו להמשיך לבחון האם
מתקיימים ארבעת התנאים המצטברים הבאים, הנדרשים לצורך האישור:

ראשית האם התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט
המשותפות לכלל חברי הקבוצה (הרישא לסעיף 8(א)(1) לחוק);

שנית האם יש אפשרות סבירה ששאלות אלה יוכרעו לטובת הקבוצה (הסיפא
לסעיף 8(א)(1) לחוק);

שלישית האם תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה
במחלוקת (סעיף 8(א)(2) לחוק);

ולבסוף האם קיים יסוד סביר להניח שעניינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג
וינוהל בדרך הולמת ובתום לב (סעיף 8(א)(3) ו- (4) לחוק).

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

בהתדיינויות הנמשכות שנים ארוכות כמו זו שלפנינו, ראו: עב"ל 19954-05-23 המוסד לביטוח לאומי נ' אברהמי (4.3.24)). בהיעדרן של נסיבות חריגות שכאלה – וכך לשיטתנו במקרה שלפנינו – הצד שוויתר על הטענה מושתק ומנוע מלהעלותה מחדש בשלב הסיכומים.

לא נעלמה מאיתנו טענת המל"ל כי אותו דיון מוקדם התקיים עוד בטרם הוגשה הבקשה השלישית, בקשת א.ד.ר., וממילא הסכמתו לוותר על הטענה לאי-תחולת פריט 11 לא ניתנה ביחס לבקשה שלישית זו. דין טענה זו להידחות, שכן לאחר אותו דיון שהתקיים בשתי הבקשות הראשונות ביום 10.6.18, התקיים דיון מוקדם נוסף ביום 2.1.20 בשלוש הבקשות, דהיינו כולל בבקשת א.ד.ר. שהוגשה בדצמבר 2018. מעיון בפרוטוקול אותו דיון עולה בבירור כי הצדדים כולם יצאו מתוך הנחה ששלוש הבקשות באות בגדר פריט 11, וכל שנותר הוא להכריע בשאלת הערכאה המוסמכת לדון בהן. משלא העלה הנתבע בהזדמנות זו את טענתו בגדר היעדר תחולה לפריט 11, לכל הפחות ביחס לבקשת א.ד.ר., יש לראותו כמי שוויתר עליה גם ביחס לבקשה זו.

21. למעלה מהנדרש, נבהיר כי לדעתנו דין הטענה להידחות אף לגופה, וזאת לאור ההלכה הפסוקה, לפיה בכל הנוגע לתביעות השבה ייצוגיות המופנות כלפי המל"ל, הנכון הוא לפרש את הוראת פריט 11 בהרחבה, ולהביא בגידרה אף תביעות המבוססות, כמו זו שלפנינו, על עילת עשיית עושר ולא במשפט (ראו בר"ם 6729/10 המוסד לביטוח לאומי נ' ההסתדרות הכללית (8.7.21), כב' המשנה לנשיאה (בדימוס) חנן מלצר)).

זאת ועוד, רובן ככולן של טענות המל"ל כנגד תחולת פריט 11 הן טענות שמשמעותן הינה כי לא עומדת למבקשים עילה אישית וקבוצתית לתביעת ההשבה שהגישו. משכך, ממילא הנכון לדעתנו היא לברר טענות אלה במסגרת הדיון בשאלה האם הוכיחו המבקשים עילה אישית וקבוצתית במידה הנדרשת לצורך אישור תביעתם כייצוגית, ואין מקום וצורך לדיון כפול בכך, תחילה כטענת סף בדבר היעדר תחולה לפריט 11, ופעם נוספת במסגרת דיון בבקשה האישור לגופה (ראו והשוו):

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 ת.צ. 22392-08-19 אושפיז נ' המוסד לביטוח לאומי (24.1.24), בפסקה 14 לפסק
2 הדין)).

3
4 המסגרת הנורמטיבית – דמי ביטוח ופטור מתשלומם בשל נכות מוכרת

5 22. בהתאם לסעיף 342 (א) לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-
6 1995, חלה חובה על כלל המבוטחים לשלם דמי ביטוח לאומי. כמו כן, בהתאם
7 לסעיפים 14 ו-15 לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, תשנ"ד-1994, חלה חובה על
8 מבוטחים לשלם גם דמי ביטוח בריאות, הנגבים באותה דרך בה נגבים דמי ביטוח
9 לאומי. הן דמי ביטוח לאומי והן דמי ביטוח בריאות (להלן ביחד: דמי ביטוח) הינם,
10 ככלל, נגזרת של הכנסתו החודשית של המבוטח.

11 אשר לאופן גביית דמי הביטוח, הרי שהחוק מפריד לעניין זה בין שכירים,
12 שהחובה לנכות את דמי הביטוח מהכנסותיהם חלה על המעסיק, לבין עצמאים,
13 שחייבים בתשלום בעצמם בתשלום. אשר למקבלי פנסיה מוקדמת, החובה לניכוי
14 דמי הביטוח חלה על הגורם המשלם את הפנסיה. עוד נציין כי בכל הנוגע לדמי
15 ביטוח לאומי המשולמים עבור שכירים, הרי שלצד "חלק העובד" המנוכה משכרו
16 של העובד, גם המעסיק נדרש לשלם את "חלק המעסיק".

17 23. סעיף 351(ד) לחוק הביטוח הלאומי, קובע פטור מדמי ביטוח לאומי בעד
18 הזמן שבעדו נקבעה למבוטח דרגה מקסימאלית של נכות או אי כושר, וזאת אף אם
19 יש לו הכנסה אחרת. ישנם מספר תנאים לצורך קביעת זכאות לקצבת נכות כללית:
20 ראשית תושב ישראל מגיל 18 ועד גיל פרישה; שנית, הכרה של ועדה רפואית בכך
21 שהמבוטח הינו בעל נכות רפואית בשיעור של 60% (או בשיעור של 40% לפחות
22 אם אחד הליקויים הוא בשיעור של 25%); שלישית, הכרה של פקיד התביעות בכך
23 שלמבוטח אי כושר השתכרות במובן זה שעקב נכותו הרפואית כושרו להשתכר
24 הצטמצם ב-50% או יותר; ורביעית שהכנסות הזכאי מעבודה נמוכות מ-60%
25 מהשכר הממוצע או מ-45% מהשכר הממוצע (לפי חומרת הליקוי הרפואי בתקופת
26 הזכאות לקצבה).

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

נציין כבר כאן, כיוון שתהיה לכך חשיבות בהמשך, כי המל"ל בוחן באופן שוטף את הכנסותיו של כל מבוטח לשם בחינת זכאותו לקצבת נכות, שכן לנתון זה השפעה על עצם הזכאות לקצבה, על שיעורה, ועל זכאות לתוספת שונות לקצבה.

24. מבוטח המקבל קצבת נכות כללית פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי בתקופה שבה הוא מקבל קצבה, בתנאי שאין לו הכנסה אחרת, או שהוא עובד בשכר שנקבעה לו דרגת אי כושר לעבוד בשיעור של 75% לצמיתות או לתקופה זמנית של שנה לפחות, או שהוא עובד עצמאי שנקבעה לו דרגת אי כושר להשתכר בשיעור של 75%, גם כן לצמיתות או לתקופה זמנית של שנה לפחות. נוסף, כי הפטור האמור חל לא רק הכנסות מעבודה כשכיר או כעצמאי, אלא גם על תשלומי פנסיה או תשלומים אחרים בגין אובדן כושר עבודה או נכות.

25. בעבר, ועד לשנת 2019, עם אישור קצבת הנכות היה מודיע המל"ל למבוטח כי הוא עשוי להיות זכאי לפטור מדמי ביטוח לאומי, וכי על מנת לברר את הזכאות לפטור, עליו לפנות למחלקת הביטוח והגבייה בסניף שלו. לאחר שמבוטח היה פונה, היה ניתן למבוטח אישור ידני בדבר זכאותו לפטור, אישור שהיה ניתן להנפקה גם דרך האזור האישי של המבוטח ברשת.

בשנים האחרונות, המבוטחים אינם נדרשים עוד לפניה אישית לביטוח הלאומי, וזאת לאחר שהמל"ל פיתח מערכת ששולחת באופן אוטומטי בתחילת כל שנה לכל מקבלי קצבת הנכות הזכאים לפטור, אישור שנתי המופנה לגורם המשלם, וזאת על מנת שהאחרון לא ינכה דמי ביטוח במקור. אישור כזה נשלח גם עם כל שינוי סטטוס בתיק המבוטח.

26. עם זאת, ועניין משפטי-עובדתי זה עומד במוקד בקשות האישור שבפנינו, הפטור האמור אינו ניתן באופן אוטומטי, ועל מנת לקבלו על המבוטח עצמו לשלוח את אישור הפטור אל הגורם המשלם (המעסיק, קרן הפנסיה, חברת הביטוח או כל גורם אחר). האם מוטלת על המל"ל החובה ליידע את הגורמים המשולמים בעצמו אודות הפטור, אף אם המבוטח לא שלח את אישור הפטור אל הגורם המשלם? והאם

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

חייב המל"ל להשיב סכומים שנגבו ביתר מיוזמתו, אף אם המבוטח או הגוף המשלם לא הגיש בקשה להחזר?

בקשות אישור קודמות והאופן שבו הסתיימו

27. כפי שעולה מכתבי הטענות וסיכומי הצדדים, בקשות האישור שלפנינו אינן הראשונות שבהן נדרש המל"ל להשיב דמי ביטוח שגבה ביתר, כך לפי הטענה, ממבוטחים הזכאים לפטור בשל נכות. משכך, מצאנו לנכון, בטרם נפנה לדיון והכרעה בבקשה שבפנינו, להביא בתמצית את ההתדיינויות שקדמו, שהחלו עוד בשנת 2011, ושרובן הסתיימו בהודעת חדילה בהתאם לסעיף 9(ב) לחוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006, ובהסכמת המל"ל להשבה, לפחות חלקית, כמפורט להלן:

הבקשה הראשונה, ת"צ 19418-11-11 פרידנזון נ' המוסד לביטוח לאומי, כב' השופטת צילה צפת, 24.9.12, להלן: עניין פרידנזון): בבקשה זו, שהוגשה ביום 10.11.11, נטען כי המל"ל גובה שלא כדין דמי ביטוח בריאות מגמלאות נכות מעבודה חודשית המשולמת לנכים ששיעור נכותם 20% ומעלה, וזאת בניגוד להוראות סעיף 350 לחוק הביטוח הלאומי וסעיף 14 לחוק ביטוח בריאות. במענה לבקשה הודה המל"ל בכך שגבה שלא כדין, והגיש הודעת חדילה, שהתקבלה בפסק דין שניתן ביום 24.9.12, ושבגידרה הגיעו הצדדים אף להסכמה לגבי השבה כדלקמן:

"בהסכמת הצדדים, מתקבלת הודעת חדילה וההחזר לגבי הכספים שנגבו ביתר תיושם באופן הבא:

1. המשיב מתחייב להקים מערכת מחשוב שתאפשר לו לאתר את המבוטחים אשר נגבו מהם דמי ביטוח ביתר, וזאת עד ליום 1.3.13.

2. עד ליום 1.6.13 המשיב יערוך בדיקת הצלבה בין רשומת מקבלי קצבת נכות מעבודה שנגבו מתוך קצבתם דמי ביטוח בריאות, לבין רשום תשלומי דמי ביטוח בריאות בגין מבוטחים מהם נוכו דמי ביטוח מההכנסה שהיתה להם ועל בסיס הדיווח ממס הכנסה, תערוך התחשבנות (לזכות או לחובה), כך שעד ליום 1.6.13 מקבל הקצבה

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 אשר זכאי לקבלת החזר יוחזר לו ללא צורך בפניה מצידו,
2 וזאת רטרואקטיבית מיום 10.2.12.

3. המשיב יבצע את אותו מנגנון מדי שנה ביום 1 ליוני.

4
5
6 הבקשה השנייה, ת"צ 54293-12-14 לוי נ' המוסד לביטוח לאומי (כב'
7 השופטת הדס עובדיה, 12.4.16, להלן: עניין לוי): בבקשה זו, הוגשה ביום
8 25.12.14, נטען כי המל"ל גבה שלא כדין דמי ביטוח בריאות בדרך של ניכוי מגמלת
9 נכות כללית, וזאת גם לנכים שהינם בעלי הכנסות נוספות שבעדן הם משלמים דמי
10 ביטוח בריאות. גם במענה לבקשה זו הגיש המל"ל הודעת חדילה, ובהמשך לה ניתן
11 פסק דין, שכלל גם הסדר לעניין השבה, כדלקמן:

12 "1. בהסכמת הצדדים מתקבלת הודעת החדילה שלפיה
13 מהמועד הקובע לעניין החדילה, היינו מיום 20.5.15, לא
14 ייגבה המל"ל דמי ביטוח בריאות ביתר – היינו גמלת נכות
15 כללית המשולמת לזכאים לקצבת נכות כללית. המל"ל יחזיר
16 את סכומי גביית היתר שנגבו החל ינואר 2013.

17
18 כל האמור לעיל הינו בהתאם לנתונים המתקבלים בפועל
19 במל"ל שאינם נתוני אמת בעת הזו.

20
21 המשיב התחייב לבצע בכל 15 יוני מדי שנה בדיקת הצלבה
22 שתבחן בדיעבד על בסיס שנה קלנדרית את כלל מקבלי קצבת
23 נכות כללית ויצליב בין נתוני המבוטחים אשר מקצבת הנכות
24 הכללית שלהם נוכו דמי ביטוח בריאות בסכום המינימום לדמי
25 ביטוח בריאות אשר ישתלמו בעד אותו מבוטח לפי סעיפים
26 קטנים 14(ב) – 14(ה) לחוק ביטוח בריאות ממלכתי,
27 התשנ"ד-1994 ויבצע החזר של סכום העודף".

28
29 והבקשה השלישית, ת"צ 6421-09-15 מוחני נ' המוסד לביטוח לאומי (כב'
30 השופט (כתוארו אז) אליהו בכר, 26.6.16, להלן: עניין מוחני): עניינה של בקשה
31 זו בטענה על ניכוי דמי ביטוח בריאות בכפל, הן מקצבת הזקנה והן מהכנסת
32 המבוטח, ממבוטחים הזכאים לקצבת זקנה ועדיין עובדים. בפסק הדין שניתן ביום
33 26.6.16 אישר בית המשפט את הודעת החדילה לפיה לא יגבו יותר דמי ביטוח
34 בריאות בכפל, וכן את הסכמת המל"ל להשיב את סכומי הכסף שנגבו ביתר במשך
35 שבע השנים שקדמו לבקשת האישור. עוד אושרו בפסק הדין ההתחייבויות הבאות
36 של המל"ל:

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 "במקרה בו מקבל קצבת זקנה גם עובד, הכנסתו מעבודה תהיה
2 פטורה מתשלום דמי ביטוח בריאות, ואלה ינוכו רק מקצבת
3 הזקנה שלו. במקרה שכזה, על המבוטח להודיע למעסיקו כי
4 משתלמת לו קצבת זקנה או אז תהיה כנסתו פטורה מתשלום
5 דמי ביטוח בריאות ואלה ינוכו כאמור רק מקצבתו. ככל
6 שהמבוטח מקבל קצבת זקנה אך לא דיווח על כך למעסיקו
7 ונוכו לו דמי ביטוח בריאות מהקצבה, יהא עליו לפנות
8 למעסיקו ולבקש את החזר דמי ביטוח הבריאות ששולמו
9 ביתר.

10
11 המוסד הוסיף, כי ללא קשר עם התובענה הייצוגית, כבר
12 מחודש ספטמבר 2015 הוא החל לבחון את מקבלי קצבת
13 הזקנה שמדיווחי מעסיקיהם בטופס 126 עולה כי נוכו מהם
14 דמי ביטוח בריאות מהכנסה ואף שלחו הודעות במקרים בהם
15 התגלה תשלום ביתר. אלה יפנו עם טופס אישור למעסיק
16 שצורף יחד עם פניית המוסד אליהם, ולאחר עדכון המעסיק
17 יבוצע החזר אוטומטי בתשלום המשכורת של החודש העוקב.

18
19 המוסד הדגיש, כי תוצאות בחינתו זו מייתרת את הצורך בפניה
20 ספציפית של מקבל קצבת הזקנה למוסד בעניין זה, שכן
21 המוסד יערוך ביוזמתו חשבון מעודכן לאחר ביצוע בחינה
22 כאמור, על פיו יוחזרו דמי ביטוח הבריאות למקבלי קצבת
23 הזקנה שגם עובדים, וזאת באמצעות מעסיקיהם.

24
25 עוד הוסיף המוסד, כי הוא כבר נערך לצעדים נוספים ובכלל
26 זה הנחה את בתי התוכנה הרלוונטיים לעניין תוכנות תלושי
27 השכר ליצור חסימה במערכת המיועדת לעובדים של ניכוי דמי
28 ביטוח בריאות בגיל זקנה (לגברים בגיל 70 ולנשים בהתאם
29 לחודש הלידה, בחלק ד' לוח א' לחוק המל"ל)."
30

31 בתיק הוגש ערעור מטעם המל"ל, על גובה הגמול ושכר הטרחה שנפסק בו,
32 ובמסגרת הדיון בעניין זה ניתן פסק דין (עצ"מ 7484/16 המוסד לביטוח לאומי נ'
33 מוחני (21.2.18)) שבו מצאנו שתי הערות אגב שיש להן לדעתנו חשיבות גם למקרה
34 שלפנינו. וכך העיר כב' השופט נעם סולברג:

35 " חרף ה'הישג' המשפטי, הדעת אינה נוחה כלל וכלל מאופן
36 התנהלות המל"ל. לא בגביית היתר שמלכתחילה, ולא באופן
37 תיקונה, בעצלתיים, בדיעבד. שומה על המל"ל לבצע בדק-בית
38 בכל הנוגע להתנהלותו בנדון. במשך שנים רבות גבה
39 בקשישים דמי ביטוח בריאות בכפל. מרביתם, כפי רוב
40 המבוטחים, לא 'עקבו' אחר החיובים אשר נוכו משכר, ולא
41 חשו בגביה היתרה. המל"ל מצדו, ספק ידע, ספק עצם עיניים,

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

ולא חש לתקן את אשר טעון תיקון. זאת ועוד. נשגב מבינתי כיצד זה המוסד לביטוח לאומי, על המשאבים הרבים העומדים לרשותו – בממון, במידע, ובכוח אדם, טרם מצא פתרון ממוחשב אשר ימנע כליל ניכוי כפול בגין רכיב חיוב זהה. זאת, מבלי שיאלצו המבוטחים לעבור דרך תחתית של פניה למעסיק אשר יפנה מצדו למל"ל וחוזר חלילה. ראש גדול, יעילות, חמלה, נדרשים מלכתחילה ולאורך כל הדרך; לא רק חכמה שבדיעבד, בחדילה מגביית היתר, ובנימוקים משפטיים ועובדתיים 'לכסות' על המחדל".

וכב' השופטת דפנה ברק-ארז הוסיפה את הדברים הבאים:

"שיקול עיקרי בפסיקת שכר טרחה בתובענות ייצוגיות הוא הבטחת התמריץ להגשת תובענות מסוג זה לטובת ציבור האזרחים ה"קטנים" הנשחקים בגלגלי הביורוקרטיה. גבייה ללא סמכות של דמי ביטוח בריאות מזכאים לקצבת זקנה היא דוגמא קשה במיוחד להפרת האמון שנותנים האזרחים ברשויות. מקבלי קצבת זקנה הם אוכלוסיה מוחלשת, שההגנה על זכויותיה טענה זהירות יתר על-ידי המוסד לביטוח לאומי. זהירות זו הייתה במקרה דנן מן המוסד לביטוח לאומי והלאה. יש לקוות שהלקחים המתאימים מכך יופקו".

28. לצד שלוש בקשות האישור שלעיל, שעסקו בזכותם של בעלי פטור מתשלום דמי ביטוח להחזרים יזומים של דמי ביטוח ששולמו ביתר, מצאנו לנכון להביא כאן תיאור של התדיינות בבקשה רביעית, שאמנם אינה עוסקת בבעלי פטור מטעמי נכות, אך אף לה רלוונטיות לעניין חובת המל"ל ליזום החזר דמי ביטוח שגבה ביתר. בעניין ת"צ 16-03-22654 אלבז נ' המוסד לביטוח לאומי (21.8.18), כב' השופט אורן שגב, להלן: (עניין אלבז) נדחתה בקשה לאישור תובענה ייצוגית, שבה נטען כי היה על המל"ל להשיב מיוזמתו דמי ביטוח שנגבו משכירים המועסקים אצל שני מעסיקים ומעלה, כאשר לא בוצע תיאום בין המעסיקים. ערעור שהוגש לבית-הדין הארצי נדחה (ע"ע 18-10-14241 אלבז נ' המוסד לביטוח לאומי, 12.6.19), תוך שהובהר כך:

" אין חולק על חובתו של המוסד להשיב למבוטח דמי ביטוח ששולמו ביתר, והמחלוקת היא אך ורק בשאלה אם על המוסד ליזום השבת דמי ביטוח ששולמו ביתר. מקובלת עלנו קביעתו של בית הדין האזורי כי עניין השבת דמי ביטוח שנגבו ביתר הוסדר בתקנות המל"ל (תשלום וניכוי דמי ביטוח משכר מבוטח העובד אצל מעבידים שונים), תשנ"ז-1997, וכי על פי

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

תקנות אלה על המבוטח להגיש בקשה להחזר דמי ביטוח ששולמו ביתר, בהתאם לתקנה 3 לתקנות. אין בדינו לקבל את טענת המערער כי לצד התקנות עומדת חובה עצמאית של המוסד ליזום השבת דמי ביטוח ששולמו ביתר, ואנו סבורים כי ההסדר המפורט בתקנות ממצה את חובות המוסד בעניין זה. נדגיש, כי המערער לא העלה טענה כלשהי בנוגע לתוקפן של התקנות וסבירותן".

נציין כי עתירה לבג"ץ שכוונה כלפי פסק הדין נדחתה (בג"ץ 4306/19 אלבז נ' בית הדין הארצי לעבודה (26.9.19)), לאור אמת המידה המצומצמת להתערבות בית המשפט הגבוה לצדק בפסקי דין של בית הדין הארצי לעבודה. עם זאת, כב' השופטת דפנה ברק-ארז מצאה למקום להעיר, אגב דחיית העתירה, את ההערה הבאה, שיש לה רלוונטיות לדיון ולהכרעה בבקשות שבפנינו:

"למעלה מן הצורך יוער, כי אכן, לכאורה איתור יזום של מצבים אשר בהם בוצעה גביית יתר על-ידי המל"ל היה יכול להיות צעד מבורך. אולם, בהינתן ההסדר הסטטוטורי הספציפי אין לומר שהמל"ל הפר חובה המוטלת עליו על-פי דין".

תמצית טענות הצדדים

29. עתה, לאחר שפרשנו את המסגרת הנורמטיבית בכל הנוגע לתשלום דמי ביטוח כמו גם בכל הנוגע לפטור מתשלומם בשל נכות מוכרת, והוספנו תיאור של בקשות האישור הקודמות שעסקו בהיקף חובת המל"ל ליזום החזר דמי ביטוח שנגבו ביתר, נתמצת להלן את טענות הצדדים בבקשות הנוכחיות, בטרם נדון ונכריע בהן.

30. במוקד טיעוני הצדדים בתיק שלפנינו עומדת הוראת סעיף 362(א) לחוק המל"ל, שכוותרת המשנה שלו הינה "החזרת תשלומי יתר", והקובעת כך:

"(א) שולמו למוסד דמי ביטוח לפי חוק זה או כספים לפי חוק אחר ביתר (להלן: "תשלום יתר" יחולו הוראות אלה:

(1) תשלום היתר יוחזר בתוך 12 חודשים מיום שהומצאו למוסד כל הנתונים הנדרשים לצורך ביצוע החזר, בצירוף תוספת לפי שיעור עליית המדד שפורסם לאחרונה לפני

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

היום שבו הוחזר תשלום היתר לעומת המדד שפורסם
לאחרונה לפני היום שבו שולם תשלום היתר.
(2) לא הוחזר תשלום היתר לאחר שחלפו 12 חודשים מהיום
שבו הומצאו למוסד כל הנתונים כאמור בפסקה (1) יוחזר
תשלום היתר בצירוף תוספת הצמדה כאמור בפסקה (1)
ובעד החודש ה- 13 ואילך – גם בתוספת ריבית בשיעור
של 1% לשנה;
(3) המוסד יודיע למי ששילם תשלום יתר על זכאותו להחזר
על פי סעיף זה; השר רשאי לקבוע הוראות מתן ההודעה
וכן מקרים ונסיבות שבהם התוספת לתשלום יתר מוחזר
תחשב בדרך שונה מהדרך שנקבע בס"ק (א).

31. לטענת המבקשים, מבחינה עובדתית, עלה בידיהם להוכיח במהלך הדיון
בבקשות האישור שלפנינו כי "הומצאו למוסד כל הנתונים הנדרשים לצורך ביצוע
ההחזר" – הציטוט מתוך סעיף 362(א) לעיל – שהם מבקשים במסגרת בקשותיהם.
בהתבסס על טענה עובדתית זו, הם מוסיפים וטוענים כי מכוח הוראות הסעיף
מוטלת על המל"ל חובה להחזיר למבוטחים, מיוזמתו, את דמי ביטוח ששולמו לו
ביתר. המבקשים מוסיפים כי קיימת חשיבות מיוחדת בהקפדה ואכיפה של חובה זו
ביחס לזכויותיהם של מקבלי קצבאות נכות, לאור קשיים מיוחדים שבהם הם
נתקלים, על פי מחקרים שונים, בכל הנוגע לעמידה על זכויותיהם. המבקשים
טוענים כי בנסיבות היה על המל"ל לפטור את מבוטחיו מראש מתשלום דמי ביטוח,
ולא לחייבם לפנות אל מעסיקיהם כתנאי למימוש הפטור.

עוד הם טוענים, כי מבחינה מעשית, על המל"ל "להצליב" את רשימות
מקבלי קצבאות נכות כללית הזכאים לפטור מתשלום דמי ביטוח עם הנתונים אודות
תשלום דמי ביטוח מהכנסותיהם משכר או מגמלאות, ולבצע החזרים יזומים במידת
הצורך, הן למקבלי הקצבאות עצמם והן למעסיקים או לחברות הביטוח או קרנות
הפנסיה (לרבות בגין חלק המעסיק). המבקשים מוסיפים וטוענים כי עלה בידיהם
להוכיח עילות תביעה אישיות, כמו גם עילות תביעה קבוצתיות – ובכללן הפרת
חובה חקוקה, רשלנות ועשיית עושר ולא במשפט – המשותפות לכלל חברי
הקבוצה, תוך שהם מדגישים כי כלי התובענה הייצוגיות הינו מתאים ביותר לביטור
תביעותיהם אלו, וכי אין בסיס לטענות הגנה שונות שהעלה המל"ל, ובכלל זה טענת
כי ביצוע ההחזרים היזומים יפגע בפרטיות המבוטחים.

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 לטענת המל"ל, אף שאין כל מחלוקת בדבר זכותם להשבה של מבוטחים
2 שבגינם שולמו דמי ביטוח בעבור תקופה שבה היו זכאים לפטור, הרי שאין כל בסיס
3 לבקשות האישור, בראש ובראשונה מבחינה עובדתית, שכן אין בידו מידע פרטני
4 אודות כל מבוטח ומבוטח, ואין לו יכולת לדעת, ללא בדיקות פרטניות, למי שולמו
5 דמי ביטוח ביתר. לטענת המל"ל, מידע כאמור מצוי רק בידי המבוטח עצמו ובידי
6 הגורמים המשלמים. משכך, טוען המל"ל כי לא מתקיים במקרה זה התנאי שבסעיף
7 362 (א) לפיו "הומצאו למוסד כל הנתונים הנדרשים לצורך ביצוע ההחזר", ודי בכך
8 על מנת לחייב מסקנה כי הסעדים המבוקשים הם "בלתי אפשריים" ולהביא לדחיית
9 בקשות האישור שבפנינו, וזאת מבלי שיהיה צורך להידרש לטענותיו המשפטיות
10 הנוספות. מעבר לכך, טוען המל"ל שורה של טענות משפטיות. לטענתו, ככלל, אף
11 אם היה המידע הרלוונטי ברשותו, הרי שלא מוטלת עליו חובה לבצע זיכוי
12 "אוטומטי" של דמי ביטוח ששולמו ביתר, וזאת בהיעדר יריבות, שכן הגורם
13 המשלם הוא זה אשר אחראי לניכוי דמי הביטוח מהכנסתו של המבוטח, ומשמעות
14 הסעד המבוקש שלפיו יוחזרו הכספים שנוכו ישירות למבוטחים הוא שינוי הוראות
15 הדין, תוך התעלמות ודריסה מוחלטת של דיני הגנת הפרטיות וזכויות המבוטחים.
16 בנוסף, טוען המל"ל כי לא עלה בידי המבקשים להוכיח עילות תביעה אישיות, ואף
17 מטעם זה דין בקשותיהם להידחות.

18 המחלוקת העובדתית – האם בידי המל"ל "כל הנתונים הנדרשים לצורך ביצוע
19 ההחזר"?

20 32. כפי העולה מכתב התשובה שהגיש המל"ל עוד ביום 30.4.18, עד לכניסתו
21 לתוקף בשנת 2016 של חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי
22 התקציב לשנת התקציב 2015 ו-2016), התשע"ו-2015 (תיקון 167 לחוק המל"ל,
23 להלן: תיקון 167) קיבל המל"ל מידע מקוון על הכנסות מבוטחים רק באמצעות
24 קבלת עותק מטופסי 126 השנתיים שנשלחו למס הכנסה, שמהם לא ניתן היה לדעת
25 האם נוכו דמי ביטוח אם לאו. משכך, אין מחלוקת כי עד לכניסתו לתוקף של תיקון
26 167 לא היה בידי המל"ל את המידע המקוון המלא הנדרש לצורך ביצוע ההחזרים
27 היזומים, האוטומטיים, כפי המבוקש בבקשות האישור שבפנינו.

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

33. במסגרת תיקון 167 הוסף לסעיף 355 לחוק הביטוח הלאומי, שכותרתו
"חובת דיווח וייחוס תשלומים", תת סעיף (א), הקובע כך:

"(א) (1) מעסיק או מי שמשלם פנסיה מוקדמת יגיש למוסד באופן מקוון, כפי שיורה המוסד, דין וחשבון על שכר עבודה או על פנסיה מוקדמת כהגדרתה בסעיף 345ב(א) ששילם למי שבעדו הוא חייב או היה חייב בתשלום דמי ביטוח לפי סעיף 342(ב), במועדים אלה:
(א) עד יום 18 ביולי בכל שנה – לגבי החודשים ינואר עד יוני של אותה שנה;
(ב) עד יום 18 בינואר בכל שנה – לגבי החודשים ינואר עד דצמבר של השנה שקדמה לה;
(ג) עד יום 30 באפריל בכל שנה – לגבי שנת המס שקדמה לה; ניתנה לכלל המעסיקים ארכה להגשת דוח לפי סעיף 166 לפקודת מס הכנסה, יוארך המועד להגשת דין וחשבון לפי פסקת משנה זו בהתאם".

משמעות התיקון שלעיל הינה, על פני הדברים, כי שלוש פעמים בשנה מעבירים כלל המעסיקים דיווחים מקוונים לביטוח הלאומי, כך שלכאורה יש בידיו את מלוא המידע הנדרש לביצוע "הצלבה" ובדיקה האם עבור מי מן הזכאים לפטור שולמו בכל זאת מסיבה זו או אחרת דמי ביטוח, באופן שהקים להם זכות להחזר.

34. תיקון 167 שנכנס לתוקף בשנת 2016 חולל אם כן שינוי משמעותי במסד הנתונים שברשות המל"ל, אך אין הוא התיקון האחרון הרלוונטי לבקשות האישור שבפנינו. כארבע שנים לאחר תיקון זה, בנובמבר 2020, נחקק תיקון מספר 219 לחוק הביטוח הלאומי, שהוסיף לסעיף 355(א) הוראות נוספות, חדשות, המחייבות מעסיקים, מעבר לדיווח התלת-שנתי שלעיל, לבצע דיווח מקוון אחת לחודש אודות שכר העבודה או הפנסיה המוקדמת ששילמו לעובדיהם, וכן את שאר הנתונים הנדרשים לצורך חישוב דמי הביטוח. וכך נקבע:

(א) נוסף על האמור בפסקה (1), מעסיק או מי שמשלם פנסיה מוקדמת יגיש למוסד גם דיווחים כמפורט להלן:
(א) דיווח חודשי מקוון כפי שיורה המוסד, במועד התשלום כאמור בסעיף 353, לגבי אלה:
(1) סך שכר העבודה או הפנסיה המוקדמת ששילם לכלל עובדיו או לכלל מקבלי הפנסיה המוקדמת, וכן סך דמי הביטוח שעליו לשלם בעדם, לפי הענין;

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

(2) לעניין מעסיק, לגבי כל אחד מעובדיו – שכר העבודה ונתוני שכר הדרושים לחישוב דמי הביטוח שעליו לשלם בעד כל עובד, היקף משרתו וסיווג העובד לעניין חובת תשלום דמי הביטוח;

(3) לעניין מי שמשלם פנסיה מוקדמת, לגבי כל מי שמשלמת לו פנסיה מוקדמת – סכום הפנסיה המוקדמת שמשלמת לו וסיווגו לעניין חובת תשלום דמי הביטוח.

להשלמת התמונה, נציין כי בשים לב למורכבות המסוימת שהיתה כרוכה

בחיוב המעסיקים בדיווח החודשי המקוון, נקבע כי תיקון 219 ייכנס לתוקף ביחס למעסיקים גדולים יותר, שמעסיקים יותר מ-180 עובדים, החל מאפריל 2021, ואילו מעסיקים קטנים, שמעסיקים לכל היותר 180 עובדים, קיבלו שישה חודשים נוספים להשלמת ההיערכות, כך שחובת הדיווח החודשי הוחלה עליהם רק מאוקטובר 2021.

35. על פני הדברים, שילוב של הוראות תיקון 167 ותיקון 219 מוביל למסקנה כי לכל המאוחר מאוקטובר 2021, בידי המל"ל דיווחים מעודכנים מלאים, חודשיים כמו גם שנתיים, בדבר שכר עבודה או הפנסיה המוקדמת ששולמה לכל עובד בישראל, וכן כל שאר נתוני השכר הדרושים לחישוב דמי הביטוח, לרבות סיווג העובד לעניין חובת תשלום דמי ביטוח.

36. למרות האמור, טוען המל"ל טענה עובדתית (ראו בתגובתו לבקשות האישור ובסעיפים 42 עד 52 לסיכומיו) לפיה "כיום אין ביכולת המל"ל, בזמן אמת, לדעת מי חויב בדמי ביטוח לאומי, והמידע מצוי במלואו רק בידי הגורם המשלם". בקשר לכך, טוען המל"ל כי הסיבה לכך היא היעדרה של "מערכת ממוחשבת הרמונית שתדע לסנכרן בין מלוא הנתונים המתקבלים, באופן אשר יאפשר לקבל מידע אחיד וודאי בדבר זכויותיו וחובותיו של כל מבוטח" (סעיף 48 לסיכומיו). המל"ל מוסיף ומדגיש כי הוא "משקיע רבות בשיפור המערכות הקיימות אצלו ומשקיע מאות מיליוני שקלים להקמת מערכת בשם 'תבל' אשר אמורה לתת מענה" אולם "חרף כל המאמצים, מערכת זו טרם הושלמה, וטרם ניתן לדעת האם בסופו של יום אכן תושלם המלאכה".

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

37. לאחר שבחנו את טענות הצדדים לכאן ולכאן בעניין זה, הגענו לכלל מסקנה כי מבחינה עובדתית, ככל שנאשר כייצוגיות את בקשות האישור שלפנינו, קיימת אפשרות סבירה כי בתום הדיון בתובענות הייצוגיות לגופן, נקבע כממצא עובדתי כי כבר כיום, או בתוך פרק זמן סביר ולא ארוך, תהיה בידי המל"ל אותה מערכת ממוחשבת שתוכל לעבד את הנתונים המלאים שכבר קיימים אצלו, באופן שיאפשר החזרים יזומים "אוטומטיים" לנכים בעלי פטור הזכאים לכך. להלן נפרוש את הנימוקים למסקנתנו זו:

ראשית במסגרת התשובה לבקשות לאישור שבפנינו שהגיש המל"ל עוד ביום 30.4.18, נמסר כי בעקבות תיקון 167, החל המל"ל, במסגרת תוכניות העבודה שלו, בבניית מערכת ממוחשבת שתדע להצליב בין קבצי המידע המקוונים הנמצאים ברשותו, ולאחר את אותם מבוטחים שלמרות היותם בעלי פטור שולמו עבורם דמי ביטוח, ועל כן הם זכאים להחזר. אף במהלך הדיון שהתקיים ביום 10.6.18 מסר המל"ל כי "אם המל"ל היה אדם אחד, אז הוא היה יודע מי זכאי לפטור... תוכנות מחשב חדשות אמורות לייצר את הקשר וההצלבה בין אותן מערכות" (עמ' 4 ש' 29 לפרוטוקול). המל"ל מסר באותו תשובה כי הוא מעריך כי השלב הראשון בבניית אותה מערכת יסתיים במהלך שנת 2018. מכאן, שעל פי תוכניות העבודה של המל"ל מלפני שבע-שמונה שנים, היו אמורים להיות בידי המל"ל כבר לפני שנים "כל הנתונים הנדרשים לצורך ביצוע ההחזר" כנדרש לפי סעיף 362(א)(1). אף בהתחשב בגודלו של הפרויקט ומורכבותו, העובדה שכשש שנים מאוחר יותר הוא טרם הושלם, כך לפי הטענה, מעוררת סימני שאלה, ומצדיקה לדעתנו בירור יסודי יותר במסגרת התובענה הייצוגית לגופה;

שנית במסגרת תצהיר מר לפיד מטעם המל"ל, שהוגש ביוני 2023, נאמר (בסעיף 21) כי "גם לאחר חודשים רבים, מאמצים רבים ושעות רבות של עבודה משותפת עם בתי התוכנה השונים ולשכות השירות של הגורמים המשלמים השונים, עדיין המידע המדווח והקיים במערכות המל"ל אינו מטיב דיו". במילים אחרות, לטענת המל"ל, נכון ללפני כשנה – ביוני 2023 – המידע שהיה בידו "לא היה מיטבי" ולכן לא ניתן היה להסתמך עליו. עם זאת, המל"ל מסר כי הינו עדיין בתהליך של בניית מערכת שתהיה בעלת דיוק מספק אשר "אמורה לתת מענה לכלל הצרכים",

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 אולם "חרף כל המאמצים, מערכת זו טרם הושלמה", ואין לדעת אימתי תושלם
2 (סעיפים 48 ו-49 לסיכומיו). העובדה שלפני כשנה נמסר באופן כללי בלבד כי "אין
3 לדעת אימתי תושלם" בניית המערכת הממוחשבת, הביאו אותנו להעריך, כי קיימת
4 אפשרות סבירה כי בניית המערכת הושלמה או תושלם בקרוב, או כי ניתן להשלימה
5 בקרוב, והנכון הוא לברר עניין עובדתי זה במהלך דיון בתובענה הייצוגית לגופה,
6 לרבות באמצעות שמיעת עדויות של מומחים או אחרים העומלים בימים אלה על
7 השלמת בניית המערכת;

8 שלישיית בסעיפים 16 עד 19 לתצהיר מר לפיד נכלל פירוט של שגיאות כאלה
9 ואחרות שהתגלו לאורך השנים בדיווחי מעסיקים מסוימים, וזאת במטרה לשכנע
10 אותנו כי אכן המידע המגיע לביטוח הלאומי אינו מדויק דיו כדי לאפשר זיכוי
11 אוטומטי. עיינו בסעיפים אלה, כמו גם בנספחים שצורפו והמתייחסים לנטען בהם,
12 ולא השתכנענו שמדובר בשגיאות מהותיות ורבות, להבדיל משגיאות בודדות, כאלה
13 שניתן לצפות להם בעקבות החלת חובות הדיווח החדשות על כלל המעסיקים. כך
14 ובין היתר, בסעיף 16 מתאר לפיד בעיה שהתגלתה עוד בשנת 2018 בכך שטופס 126
15 לא כלל הבחנה בין סוגי קצבאות שונות, ועקב כך שונו ותוקנו הטפסים שנמסרו
16 למעסיקים בשנת 2019. אך מה בין ממצא זה, לבין מידת דיוק הנתונים בשנת 2024?
17 ועוד, בסעיף 18.1 נמסר כי אחת מחברות הביטוח דיווחה בשנת 2022 באופן לא
18 נכון אודות הוצאות מוכרות. גם כאן נשאל, מה בין ממצא נקודתי זה, לבין קביעה
19 קטגורית בדבר אי-דיוק של כלל מאגר הנתונים שבידי המל"ל? וניתן להמשיך – כך
20 בסעיף 18.2 לתצהיר נזכרו שני מבוטחים ספציפיים שביחס אליהם נמצא בשנת
21 2020 דיווח מוטעה כאילו נוכו דמי ביטוח, אף שבפועל הם לא נוכו, ובסעיף 18.4
22 דובר על שני מקרים בודדים הפוכים שהתגלו בביקורת אחרת שהתקיימה ביחס
23 לשנת 2016, שבמהלך נמצא כי מעסיק מסוים דיווח שלא בוצע ניכוי דמי ביטוח,
24 אך בסופו של דבר הסתבר שהוא כן ביצע את אותם הניכויים. לא ברור כיצד שני
25 מקרים נקודתיים שכאלה, שביניהם פער של מספר שנים, מעידים באופן כללי על אי
26 דיוק נתוני כלל המערכת במידה המצדיקה שלא להסתמך עליהם. וכך הלאה, המל"ל
27 בסעיף 18.5 לתצהיר לפיד מסר כי בשנת 2019 הסתבר לו כי אחד הבנקים הגדולים
28 בישראל שגה באופן רוחבי בדיווחיו, וכי לאורך תקופה לא קצרה, התכתבו נציגי
29 המל"ל עם הבנק עד לתיקון מה שהיה טעון תיקון.

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

יכולנו להמשיך ולתאר כאן את הדוגמאות הנוספות הבודדות שהוצגו לנו בתצהיר לפיד, אך על מנת שלא להכביד לא נעשה זאת, שכן התמונה העובדתית שהצטיירה מהן אינה שונה, ולא שכנעה אותנו כי אכן מדובר במערכת הרוויה עד כדי כך בטעויות עד שלא ניתן להסתמך עליה על מנת לבצע את ההחזרים המבוקשים במסגרת בקשות האישור שבפנינו. להיפך, ההתרשמות שלנו הינה כי בהחלט סביר כי בחלק מהמקרים דובר בפשטות בשגיאות שאירעו בשנים הראשונות לכניסתה של חובת הדיווח המקוון של מעסיקים, בבחינת "שכר לימוד" ושגיאות שכבר תוקנו לאורך השנים, ובמקרים אחרים מדובר בשגיאות בודדות של מעסיקים (או ביחס למבוטחים ספציפיים) שאין לא כלום ביניהם לבין ממצא עובדתי כולל לפיו הנתונים המועברים על ידי מעסיקים הם כה שגויים עד שאינם מאפשרים זיכויים אוטומטיים כמבוקש בבקשות האישור שבפנינו. יש להניח שככל שנאשר את התובענה הייצוגית, יובאו בפנינו ראיות נוספות, ואף עדויות מומחים, ביחס לכך, אך בשלב זה לדעתנו ניתן לקבוע – במידה הנדרשת לצורך אישור בקשות האישור כייצוגיות – כי קיימת אפשרות סבירה כי ייקבע ממצא עובדתי הפוך מזה לו טוען המל"ל, דהיינו כי קיים בידיו כבר כיום המידע הנדרש לביצוע ההחזרים, כאשר כמובן, כמו בכל מערכת עיבוד נתונים גדולה, ימשיכו להימצא שגיאות שיתוקנו תוך כדי עבודה;

רביעית במסגרת שלוש ההתדיינויות הקודמות בבקשות אישור, שאותן תיארונו מוקדם יותר בהחלטה זו – עניין פרידנזון, עניין לוי ועניין מוחני – אושרו הודעות חדילה שהגיש המל"ל תוך שניתן תוקף של פסק דין להתחייבות המל"ל לבצע אחת לשנה בדיקות והצלבה בין הנתונים שהעבירו המעסיקים ושאר הגורמים המשלמים לבין נתונים אחרים המצויים בידיו בדבר ניכוי דמי ביטוח שהוא עצמו מבצע מגמלאות שונות שהוא משלם, על מנת למצוא מקרים שבהם בעלי פטור מדמי ביטוח בשל נכות זכאים להחזר. להבנתנו, ומכל מקום לא נטען בפנינו אחרת, המל"ל עדיין מבצע את הבדיקות השנתיות האלה ביחס לכלל הזכאים לפטור, ומגיע למסקנות "אוטומטיות", דהיינו ללא פנייה מצד המבוטחים, בדבר זכותם של חלק מבעלי הפטור להחזר דמי ביטוח. במצב דברים זה, לא ברור לנו מדוע ביחס לאותן שלוש סיטואציות שהוכרעו בעניין פרידנזון, לוי ומוחני – ונזכיר כי בכל שלושת המקרים מדובר בפסקי-דין חלוטים – סבור המל"ל כי המידע שנמסר על ידי

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 הגורמים המשולמים הוא מדויק דיו על מנת לאפשר החזר יזום על בסיסו, ולעומת
2 זאת בבקשות שבפנינו הוא טוען כי אותו מאגר נתונים עצמו אינו מדויק? ונבהיר,
3 כי לדעתנו די בכך שאין לנו תשובה מלאה לשאלה זו, כדי להוביל למסקנה כי קיימת
4 לפחות אפשרות סבירה כי ככל שיאושרו בקשות האישור, הרי שבסוף הדיון ייקבע
5 ממצא עובדתי לפיו אין בסיס לטענות המל"ל בדבר קיומם של אי-הדיוקים
6 המשמעותיים והקונסיסטנטיים במידע שמועבר בצורה מקוונת על ידי הגורמים
7 המשלמים, שאינם מאפשרים ביצוע ההחזרים המבוקשים.

8 האם מוטלת על המל"ל חובת החזר יזום כאשר "כל הנתונים הנדרשים לצורך
9 ביצוע ההחזר" מצויים ברשותו?

10 38. מוסיף וטוען המל"ל (ראו בסעיף 102 לסיכומיו), כי אף במצב דברים שבו
11 מצויים בידיו "כל הנתונים הנדרשים לצורך ביצוע ההחזר", הרי שבהתאם להוראות
12 סעיף 362 לחוק, הוא אינו נדרש להשיב דמי ביטוח ששולמו ביתר באופן יזום, ועליו
13 להחזיר רק לאחר שהמבוטח או הגורם המשולם דאגו להעביר אליו את מלוא
14 הדיווחים הרלוונטיים, ובכלל זה סכום הביטוח שיש להחזירו.

15 39. לאחר שבחנו את טענות הצדדים ביחס לנקודה זו, איננו מקבלים את טענת
16 המל"ל, ואנו סבורים כי ככל שנאשר את התובענות כייצוגיות, קיימת אפשרות
17 סבירה כי בתום ההתדיינות נקבע כי מוטלת על המל"ל החובה ליזום את ההחזר.
18 להלן נסביר כיצד הגענו למסקנה זו:

19 ראשית בעניין ההסתדרות הכללית (בר"ם 6729/10 המוסד לביטוח לאומי
20 נ' ההסתדרות הכללית (8.7.21, כב' השופט יורם מלצר)) הוכרה עקרונית
21 האפשרות לתבוע את המוסד לביטוח לאומי בתביעת השבה בעילה של עשיית עושר
22 ולא במשפט, תוך שנקבע, בין היתר, כך, והדברים לדעתנו מובילים למסקנה כי
23 ככלל יש מקום לחייב את המל"ל בהחזר יזום של דמי ביטוח שנגבו ביתר, במקרה
24 שבו כל הנתונים הנדרשים לצורך חישוב ההחזר המגיע מצויים בידו:

25 "הדברים שנכתבו בעניין פלדמן שהובאו בפסקה שלעיל
26 מקבלים משנה-תוקף בענייננו, וזאת לאור יחסי 'הקירבה'
27 המיוחדים האמורים להתקיים בין הציבור המבוטח בביטוח

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

סוציאלי לבין המל"ל, אשר נובעים מאופיו ומתכליתו של המל"ל. היחדים האמורים כפופים לחובות: אמן, תום-לב והגינות 'עוצמתיות' יותר מאלו החלות בין עוסק, או ספק שירות, לבין צרכן 'רגיל'....

הזכות להשבה קמה מעצם עובדת הגבייה הלא-חוקית (במקרה שלנו ההחזקה שלא כדין בכספים), וזאת במנותק משאלת ידיעתו של הזכאי על אודות אי-חוקיות הגבייה... בהקשר זה הודגש כי הכרה בעילת השבה עצמאית מיישמת, הלכה למעשה, את עיקרון חוקיות המינהל...

העולה מן המקובץ עד הנה הוא כי לכאורה קמה לחברי הקבוצה שבשמה הוגשה התובענה על-ידי ההסתדרות, עילת תביעה להשבה כנגד המל"ל...";

שנית בפסק דין מן העת האחרונה שעסק בשאלת חובתן של קופות-חולים להחזיר, לרבות במענה לתובענה ייצוגית, סכומים שגבו ביתר נוכח קיומו של פטור מתשלומם (בג"ץ 7600/23 שלמה נ' בית הדין הארצי לעבודה (17.12.23)) העיר כב' השופט עופר גרוסקופף (וכב' השופט אלכס שטיין הסכים להערתו זו) כי הקופות "אינן יכולות להיות פסיביות ודאי כאשר הן עשויות להפיק תועלת כלכלית מאי ידיעת הפטור ואי הגשת בקשות להחלתו" וכי עליהן לקיים מגגנונים פשוטים וברורים ככל הניתן למתן הפטור מלכתחילה ולביצוע החזרים, שכן "מעמדן הציבור וחובות תום הלב וההגינות כלפי מבוטחיהן מחייבים זאת לטעמנו, כחלק מיישומו התקין של סעיף חוק". אמנם, בנסיבות אותו המקרה נדחו הבקשות לאישור, אך השופטים הדגישו כי ככל שהקופות לא יפעלו בהתאם, יתאפשר למבוטחים לחזור ולהגיש הליכים, לרבות ייצוגיים כנגד הקופות. בנסיבות העניין, נכון לדעתנו להחיל הלכה זו אף על המל"ל;

שלישית בפרשה אחרת מן העת האחרונה (עע"מ 624/20 קירשבלום נ' מדינת ישראל - רשות המיסים (1.5.22, כב' השופטת ענת ברוך)), אישר בית המשפט העליון תובענה ייצוגית כנגד רשות המיסים שעסקה בציבור נישומים שקיבלו החזר מהמוסד לביטוח לאומי בגין דמי ביטוח לאומי ששילמו ביתר, תוך שנקבע כי סכומי ההחזר מוסו שלא כדין, בניגוד לחוק המל"ל;

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 רביעית מוקדם יותר בהחלטה זו תיארנו את הוראות החדילה שהגיש המל"ל
2 בתגובה לשלוש בקשות אישור קודמות שבהן נדרש לבצע החזר יזום, בלא שתקדם
3 להחזר בקשה פרטנית מצד כל אחד מהמבוטחים הזכאים להחזר. בשלושת המקרים
4 – עניין פרידנזון (שם), עניין לוי (שם) ועניין מוחני – התחייב המל"ל לבצע בדיקה
5 שנתית של עניינם של כלל המבוטחים הזכאים להחזר, ולבצע החזר יזום,
6 והתחייבויות אלה קיבלו תוקף של פסק דין ולהבנתנו מתבצעות הלכה למעשה אחת
7 לשנה. משכך, לדעתנו המוסד לביטוח לאומי מנוע מלטעון, במסגרת בקשות
8 האישור שבפנינו, כי לא מוטלת עליו חובה לבצע החזרים יזומים כאשר "כל הנתונים
9 הנדרשים לצורך ביצוע ההחזר" (כמשמעות ביטוי זה בסעיף 362 לחוק), וזאת אף
10 בהיעדר פנייה פרטנית מצד כל אחד מהמבוטחים לקבלת החזר (לחובת ההגינות
11 הדיוניות המוגברת המוטלת על המל"ל בכלל, ולחובת המוגברת המוטלת עליו
12 בסיטואציה דומה לענייננו שבה חווה המל"ל קושי בפיתוחה של מערכת החזרים
13 אוטומטית של דמי ביטוח שנגבו ביתר, ראו: ע"א 5008/16 המוסד לביטוח לאומי
14 נ' מגן דוד אדום (6.12.18), בפסקה 34 לחוות-דעת של כב' השופט דוד מינקס);

15 חמישית אכן, כפי העולה מעניין אלבו (שם), שעסק בתיאום דמי ביטוח
16 בסיטואציה של העסקה אצל יותר ממעסיק אחד, כשקיים בדין בנוסף לסעיף 362
17 הסדר ספציפי שנקבע בדין לפיו על המבוטח להגיש בעצמו בקשה להחזר, לא
18 מוטלת על המל"ל חובת החזר מכוח סעיף 362. עם זאת, וכפי הערתה של כב'
19 השופטת דפנה ברק-ארז באותה הפרשה, שציטטנו מוקדם יותר ולא מיותר לחזור
20 עליה כאן: "בהינתן ההסדר הספציפי אין לומר שהמל"ל הפר חובה המוטלת עליו
21 על-פי דין". מכלל זה ניתן ללמוד לדעתנו במקרה שלפנינו על הלאו, דהיינו
22 שבהיעדר הסדר ספציפי, בהחלט תיתכן קביעת שהמל"ל מפר חובה המוטלת עליו
23 על-פי דין, כאשר אין הוא מחזיר באופן יזום דמי ביטוח שנגבו ביתר, אף כאשר כל
24 הנתונים הנדרשים לכך מצויים ברשותו (ראו והשוו לעניין ג'קרי (עע"מ 130/21
25 ג'קרי נ' מדינת ישראל – רשות המיסים (23.1.23), כב' השופט אלכס שטיין) שבו
26 נדחתה בקשה לאישור שעניינה היה החזרי מס הכנסה שנוכו משכרם של עובדים
27 שהיו זכאים לפי הטענה לפטור מתשלומי המס, תוך שהוכהר כי המחוקק קבע הסדר
28 ספציפי לפיו תנאי לקבלת החזר מס הכנסה ששולם ביתר הינו הגשת בקשה להחזר

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

מס לפי סעיף 160 (א) לפקודה, ועל כן לא ניתן לאשר כקבוצה לצורך תובענה ייצוגית את מי שלא הגישו בקשה להחזר לפי ההסדר הספציפי;

שישית לאורך השנים נקבע פעם אחר פעם בפסיקת בתי-הדין האזוריים, ואנחנו מסכימים, כי מוטלת חובה על המל"ל, מכוח סעיף 362 לחוק כמו גם נוכח חובת תום-הלב וההגינות המוטלת עליו, להחזיר באופן יזום דמי ביטוח "גם אם מי ששילם לו את דמי הביטוח העודפים לא ביקש את ההחזר" (ב"ל 2517/02 שיבלי נ' המוסד לביטוח לאומי (7.9.05, כב' השופט חיים ארמון); כן ראו: ב"ל 1392/02 ג'לאמנה נ' המוסד לביטוח לאומי (23.2.04); ב"ל 1803/02 עומרי נ' המוסד לביטוח לאומי (16.5.04); ב"ל 2911-04 אנאהיד נ' המוסד לביטוח לאומי (20.6.06)). נבהיר כי בית-הדין הארצי טרם נדרש לשאלה משפטית זו, וטרם הכריע בה, וזאת אנו אומרים אף לאחר שנתנו את דעתנו לטענת המל"ל, לפיה בעניין פלדמן (עב"ל 31462-06-17 פלדמן נ' המוסד לביטוח לאומי (26.3.19, כב' השופט אילן טופר)) פסק בית-הדין הארצי בהקשר של הוראת סעיף 362 לחוק המל"ל, כי "מסעיף זה ניתן ללמוד על הסטת מרכז הכובד מהדרישה כי המשיב יערוך בדיקה ויאתר ביוזמתו מקרים של תשלומי יתר אל הפנייה של המבוטח או הגורם המשלם, היוצרת או אז ומאותו מועד בלבד, את חובת הבדיקה של המשיבה". נבהיר עם זאת, כי להבנתנו מדובר באמרת אגב, שהכרעה בה לא נדרשה במקרה זה לצורך הכרעה, ובכל מקרה, גם כאן כל שנאמר הינו כי "מרכז הכובד" הוסט, ולא נאמר, ודאי שלא נקבע כהלכה פסוקה, כי בשום סיטואציה לא מוטלת על המל"ל חובה לבדוק, לאתר וליזום בעצמו החזר דמי ביטוח שנגבו ביתר;

ולבסוף אם כי לא אחרון בסדר החשיבות – הוכח בפנינו תוך הצגת מחקרים שונים, כי חלק משמעותי ממקבלי קצבאות הנכות הכללית סובל מקשיים באוריינות מילולית ומתמטית ו/או בעל לקויות למידה, וכי חלק גדול מהם נעזר בגורמי שיקום ורווחה, ולחלקים אף רמת השכלה פחותה מהממוצע (ראו לעניין זה דוח מרכז המחקר והמידע של הכנסת "תיאור קצבת נכות כללית ומנגנון ההפחתה של הקצבה בשל הכנסה מעבודה" מיום 5.10.16 (נספח 3 לבקשת האישור השניה), וכן דוח של המל"ל עצמו אודות "גורמים המקדמים ומעכבים השתלבות בעבודה של מקבלי קצבת נכות כללית" מפברואר 2017 (נספח 8 לבקשת האישור השניה). אך אין צורך

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

במחקרים, ולמעשה עניין שבידיעה שיפוטית הוא, שמדובר בקבוצת מבוטחים שמתקשה הרבה יותר לעמוד על זכויותיה מול המל"ל, וחלקה – בוודאי אותו חלק שנאבק על חייו עקב מחלה קשה או שנמצא במצב סיעודי מלא עקב נכותו – בפשטות לא יכול לעמוד על זכויותו. היכולת לעמוד על הזכויות במצב דברים שכזה מצומצמת, אם היא בכלל קיימת, וזאת גם אם הפעולה הנדרשת מהמבוטח היא פשוטה, כמו קריאת מייל או מכתב שנשלח מהמל"ל שאליו צורף טופס פטור, והעברת אותו טופס אל המעסיק.

במצב דברים כזה, ככל שקיימת חלופה פרשנית להוראות החוק לפיה יחויב המל"ל להחזיר באופן אוטומטי דמי ביטוח שגבה ביתר, יש לבחור בה, ולא לבחור בחלופה המטילה את הנטל הזה על חברי הקבוצה, שכן יותר מסביר להניח שחלק גדול ממנה לא יוכל לעמוד בנטל זה.

טענות הגנה נוספות

40. עד כה קבענו כי ככל שיאושרו בקשות האישור, קיימת אפשרות סבירה כי במסגרת התובענות הייצוגיות נקבע הן כי בידי המל"ל מצויים "כל הנתונים הנדרשים לצורך ביצוע ההחזר" כמשמעות ביטוי זה בסעיף 362 (א) לחוק, וכן כי קיימת אפשרות סבירה שנקבע כי בנסיבות אלה חלה על המל"ל חובת החזר יזום של דמי הביטוח ששולמו ביתר, וזאת אף בלא שיידרש מהמבוטח לפנות בעצמו אל הגורם המשלם תוך הפנייתו לכך שהוא זכאי לפטור מדמי ביטוח.

41. נעבור עתה לדון בטענות הגנה נוספות שהעלה המל"ל, טענות שאין בידינו לקבלן, וננמק:

ראשית טוען המל"ל להיעדר יריבות עם המבוטחים עצמם בכל הנוגע להחזרים המבוקשים. לטענתו, למבקשים לא עומדת עילת תביעה אישית, מן הטעם שיש להשיב את דמי הביטוח לגורם המשלם ולא למבקשים ישירות. בעניין זה הסתמך המל"ל על פסקי דין שונים שניתנו על ידי בתי הדין האזוריים ובית-הדין הארצי, שמהם משתמע לטענתו שככל שמגיע החזר, יש להחזירו דרך הגורם המשלם. דין הטענה להידחות, לאור פסיקת בית-המשפט העליון בעניין ההסתדרות

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 (ראו בר"ם 6729/10 המוסד לביטוח לאומי נ' ההסתדרות הכללית (8.7.21), כב'
2 המשנה לנשיאה (בדימוס) חנן מלצר)). שבה נפסק כי למבוטחים שמהם נוכו על ידי
3 מעסיקיהם דמי ביטוח שלא כדין עומדת זכות תביעה עצמאית (גם באמצעות תובענה
4 ייצוגית) כנגד המל"ל. בית המשפט העליון דחה במקרה זה את טענת היריבות, תוך
5 שהוא מפנה לשורת אסמכתאות לקיומה של יריבות, כך ש"העולה מן המקובץ...
6 הוא כי לכאורה קמה לחברי הקבוצה שבשמה הוגשה התובענה על-ידי ההסתדרות
7 עילת תביעה להשבה כנגד המל"ל".

8 למעלה מהנדרש נציין, כי הוכח בפנינו (ראו לעניין זה סיכום הפגישה מיום
9 7.5.19 שצורפה כנספח 34 לתצהיר המל"ל) כי כשמסיבה כלשהי מסתבר למל"ל כי
10 גורם משלם שהוא חברת ביטוח ניכה דמי ביטוח בחסר, הוא אינו רואה בעיית
11 יריבות בכך שיפעל בעצמו מול המבוטח ולא באמצעות הגורם המשלם לגבות את
12 החוב. על כן מקובלת עלינו הטענה (ראו בסעיף 44 לסיכומי המשיבות הפורמליות)
13 כי המל"ל נוקט כאן במדיניות היעדר יריבות סלקטיבית שאין להרשותה. משעה
14 שהוא עצמו מודה כי הוא יכול לפעול ולגבות חובות בעצמו, מתחייבת המסקנה כי
15 גם במצב ההפוך, של חובות שלו כלפי המבוטחים, קיימת יריבות ישירה כלפיו;

16 שנית טוען המל"ל כי הוא אינו יכול ליידע את הגורמים המשלמים אודות
17 המבוטחים זכאים לפטור מתשלום דמי ביטוח, כיוון שאז תיפגע כביכול פרטיות
18 המבוטחים. לשיטתו, המבוטח הוא שצריך לפנות אל הגורם המשלם. איננו מקבלים
19 את הטענה, כיוון שניתן לפתור את החשש מפגיעה מסוימת בפרטיות באמצעות
20 הסדר מסוג opt-out, דהיינו שהמל"ל יידע את העובד בטרם יועבר המידע לגורם
21 המשלם, כך שתינתן לעובד האפשרות להתנגד, וראו והשוו לעניין זה את הוראת
22 הסיפא להוראת סעיף 355 (א1)(א)(ב) לחוק המל"ל, שקובעת הסדר מסוג opt-out
23 על פנייה למעסיק לצורך בירור מידע הדרוש למל"ל לשם בירור תביעה של עובד,
24 ושנכון לדעתנו להחילה, על דרך ההיקש, על המקרה שלפנינו. כן ראו והשוו לעניין
25 היזקקות למנגנון מסוג opt-out ככלי מספק להפגת חשש מפגיעה בפרטיות של
26 מבוטחים בביטוח הלאומי: ע"מ 7744/10 המוסד לביטוח לאומי נ' מנגל
27 (15.11.2), סעיף 12 לפסק דינו של כב' השופט ניל הנדל). למעלה מהנדרש נציין כי
28 בכל מקרה החשש מפגיעה בפרטיות אינו קיים ככל שהמל"ל יחזיר את דמי הביטוח

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

ששולמו ביתר ישירות לידי המבוטחים, כך שהוא רלוונטי ממילא רק לחלק מהסעדים המבוקשים בבקשות האישור שבפנינו, ואף מטעם זה איננו סבורים שיש בחשש זה כדי להטות את כפות המאזניים כנגד אישור בקשות האישור שבפנינו כייצוגיות;

ושלישית בכל הנוגע לבקשת האישור השלישית, של המעסיקים, טוען המל"ל כי הזכות לפטור היא "של העובד ולא של המעסיק" (סעיף 177 לסיכומיו), ועל כן מקום שבו בחר מבוטח שלא לדרוש את ההטבה, אין הדבר מקים למעסיק זכות נפרדת לתבוע את הסכום ששולם ביתר. עם זאת, המל"ל מבהיר כי "מעט שהמידע על זכות העובד מגיע למעסיק, ולו בדיעבד, מאותו הרגע הוא יכול לנקוט בהליך לפי סעיף 362 לחוק המל"ל" לקבלת החזר דמי הביטוח ששולמו ביתר". מאחר שכבר הסברנו, בפסיקה הקודמת, כי ככלל יש מקום לאפשר את העברת המידע על הפטור למעסיקים, בכפוף להסדר מסוג opt-out, שבו מבוטח שמבקש לשמור על פרטיותו יוכל לבקש שהמידע לא יועבר, ממילא ברור כי ביחס לאותם מעסיקים שיקבלו את המידע על הפטור ניתן לאשר את התובענות כייצוגיות.

עילות התביעה האישיות

42. לאור האמור והנטען בסעיף 11 לסיכומי המבקשים, השתכנענו שעלה בידי המבקשים להוכיח עילות תביעה אישיות, במידה הנדרשת לצורך אישור התובענות כייצוגיות. נציין כי בסעיפים 20 ואילך לסיכומיהם העלה המל"ל טענות כאלה ואחרות בהקשר זה, אך רובן ככולן הינן טענות הנוגעות לקיומן או היעדרן של עילות תביעה לכלל חברי הקבוצה – טענות שדנו בהן והכרענו בהן מוקדם יותר בהחלטה זו – ולא טענות ספציפיות לעניין היעדרה של עילת תביעה אישית. עם זאת, נתייחס בקצרה לטענות שאליהן טרם התייחסנו:

ראשית טוען המל"ל כי חלק מהמבקשים מיצו כבר את זכויותיהם מאת המל"ל, במובן זה שהם כבר קיבלו את ההחזרים המגיעים ו/או הודיעו מראש לגורם המשלם על הזכאות לפטור ונהנו ממנו מלכתחילה. לא מצאנו להכריע בעניין זה מן הטעם שממילא אין מחלוקת – גם לפי המל"ל – כי לכל הפחות מר שילה ז"ל לא פעל למימוש זכאותו לפטור, וגם יורשיו לו, כך שלכל הפחות ליורשיו עומדת עילת

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 תביעה אישית. מאחר שדי להבנתנו במבקש אחד בעל תביעה אישית על מנת לייצג
2 את הקבוצה כולה, לא מצאנו להכריע במחלוקת בין הצדדים, שתפסה נפח לא
3 מבוטל מהחקירות הנגדיות והיתה התייחסות משמעותית אליה גם בסיכומי הצדדים,
4 בשאלה האם גם לשאר המבקשים עומדת עילת תביעה אישית, אם לאו;

5 שנית אשר לבקשת המעסיקים – א.ד.ר. כמעסיקה אכן לא מסרה נתונים של
6 אף עובד שביחס אליו היא זכאית להחזר, אך היא הוכיחה כי ניסתה לקבל מהמל"ל
7 שלה נתונים אודות עובדים לשעבר שלה שחרף היותם פטורים מתשלום דמי ביטוח
8 לאומי שולמו עבורם דמי ביטוח לאומי, אולם המל"ל סירב למסור לה בעניין נתונים
9 כלשהם, ובכלל זה סירב לציין אם עבדו אצלה עובדים פטורים, האם היא זכאית
10 להחזר בגינם ומהם הסכומים. זאת, על אף שמידע שכזה, ככל שהיה נמסר לה, לא
11 היה מחייב מסירת פרטים מזהים כלשהם אודות אותם עובדים. משכך, ולאור תחומי
12 עיסוק של המבקשת בתקופת פעילות (אחזקה ונקיון), לאור העובדה שהוכיחה כי
13 העסיקה בין 150 ל-200 בכל נקודת זמן, הרי שדי בכך לדעתנו כדי להוביל למסקנה
14 כי קיימת סבירות לא מבוטלת כי אכן העסיקה עובדים שהוכרו בנקודת זמן זו או
15 אחרת כנכים והיו זכאים בפטור, וזאת בין היתר נוכח הוראות סעיף 9 לחוק שוויון
16 זכויות לאנשים עם מוגבלות, תשנ"ח-1998 ודי בכך לדעתנו על מנת להוביל
17 למסקנה כי עומדת לה עילת תביעה אישית. למעלה מהנדרש נציין, כי מקובלת עלינו
18 גם טענתם החלופית של המבקשים, כי ניתן לכול את המעסיקים כחלק מאישור
19 התובענות כייצוגיות מטעם המבוטחים, שכן החזר למעסיקים במקרה הזה הינו
20 אינטרס גם של העובדים עצמם – שמתן פטור למעסיקים מהווה כאמור תמריץ
21 להעסקתם (סעיף 11.18 לסיכומיהם).

22 מתקיימים גם התנאים הנוספים לאישור תובענות כייצוגיות

23 43. אשר לטענת המל"ל כי התובענה אינה מעוררת שאלות משותפות של משפט
24 ועובדה המשותפות לחברי הקבוצה – אין בידינו לקבל את הטענה. כפי שהבהרנו
25 בהחלטה זו, בקשות האישור מעוררות שאלות משותפות מובהקות לכלל חברי
26 הקבוצה, הן לעניין עדכון המעסיקים מלכתחילה על זכותם של עובדיהם לפטור,
27 בלא צורך בכך שהמבוטח עצמו ישלח את הפטור למעסיק, והן בכל הנוגע לחובת

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 המל"ל להחזיר באופן יזום "אוטומטי" דמי ביטוח שגבה ביתר מבעלי-פטור, אף
2 בלא שהוגשה בקשת החזר פרטנית.

3 44. אשר לטענת המל"ל כי ביצוע ההחזר לחברי הקבוצה יחייב את המל"ל לבצע
4 בחינות פרטיות מורכבות, הרי שאף בכך אין כדי להצדיק אי אישור התובענה
5 הייצוגית, ולכל היותר יצדיק הדבר שימוש באחד ההסדרים הקבועים בסעיף 20
6 לחוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006 לצורך התמודדות עם היעדר הומוגניות
7 וקיום שוות בכל הנוגע להוכחת הנזק והזכאות לפיצוי (ראו: בג"ץ 5148-18 שחם
8 נ' בית הדין הארצי לעבודה (11.7.22), סעיפים 31 ו-32 לפסק דינה של כב'
9 השופטת ענת ברוך)).

10 45. אשר לטענת המל"ל כי תובענה ייצוגית אינה הדרך היעילה וההוגנת להכרעה
11 במחלוקת, שכן קיים פתרון פשוט ללא עלות ופשוט ביותר, לפיו המבוטח מקבל
12 אישור זכאות ופועל לקבלת הזיכוי ולמימוש הפטור, הרי שכפי שהבהרנו עד כה,
13 אין בידינו לקבל טענה זו. להבנתנו, קבלת פטור "אוטומטי" ללא צורך בפעולה מצד
14 המבוטח, וכמובן קבלת החזר דמי ביטוח ששולמו ביתר ללא צורך בפעולה מצד
15 המבוטח, הינה אינטרס מובהק של חברי הקבוצה, שברור שחלק לא מבוטל מהם לא
16 בהכרח יודעים כי הם זכאים לפטור, וגם אלה מהם היודעים על הפטור, אינם יודעים
17 כיצד לממשו או אינם יודעים כי בפועל חויבו בדמי ביטוח על אף הפטור. המדובר
18 במקרה מובהק, כך לדעתנו, שבו אישור התובענה כייצוגיות יממש את אחת
19 ממטרותיו המוצהרות של החוק, לאפשר "מימוש זכות הגישה לבית המשפט, לרבות
20 לסוגי אוכלוסיה המתקשים לפנות לבית המשפט כיחידים" (סעיף 1(1) לחוק
21 תובענות ייצוגיות).

סוף דבר

22
23 46. הבקשות לאישור ניהול התובענות כייצוגיות מתקבלות, לפי הפירוט שלהלן:

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

- 1 • חברי הקבוצות:
- 2 א. כל מבוטח שנגבו ממנו דמי ביטוח לאומי מתוך הכנסתו, על אף היותו
- 3 פטור מתשלומם בשל דרגה נכותו החל מיום 27.6.15 ועד ליום אישור בקשה
- 4 זו;
- 5 ב. כל מבוטח אשר נגבו ממנו דמי ביטוח בריאות מהכנסה אשר פטורה
- 6 מתשלומם בשל דרגת נכותו החל מיום 27.6.15 ועד ליום אישור בקשה זו;
- 7 ג. וכן כל מעסיק שהפריש על חשבוננו דמי ביטוח לאומי עבור עובד שכיר
- 8 שלו, על אף היותו פטור מתשלום בשל דרגה נכותו, החל מיום 30.4.16 ועד
- 9 ליום אישור בקשה זו. { מה עם קרנות הפנסיה ? }
- 10 • התובעים המייצגים: כמפורט בכותרת החלטה זו.
- 11 • באי הכוח המייצגים: כמפורט בכותרת החלטה זו.
- 12 • עילות התביעה בגיןן מאושרות התובעות כייצוגיות: עשיית עושר ולא
- 13 במשפט בהתאם להוראות חוק עשיית עושר ולא במשפט, תשל"ט-1979.
- 14 • השאלות המשותפות: כמפורט בהחלטה זו.
- 15 • הסעדים הנתבעים: השבה, צו מניעה כנגד גבייתם של דמי ביטוח לאומי
- 16 ודמי ביטוח בריאות שחברי הקבוצות פטורים מתשלומם.
- 17 47. באי כוח המבקשים ידאגו לפרסום הודעה על אישור התובענה הייצוגית,
- 18 כאמור בסעיף 25 לחוק תובענות ייצוגיות. הודעה זו תכלול את הפרטים הנדרשים
- 19 לפי סעיף 14 (א) לחוק. טיוטת ההודעה תוגש לאישור בית הדין עד ליום 1.7.24.
- 20 ההודעה תפורסם בשלושה עיתונים יומיים, אחד מהם בשפה הערבית.

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ת"צ 61892-06-17

ת"צ 51927-12-18

ת"צ 9475-09-17

1 המל"ל ישרל לב"כ המבקשים (למען הסר ספק, לשניהם כאחד) השתתפות
2 בשכר טרחתם בסך 60,000 ₪ (בתוספת מע"מ), כהוצאות שיובאו בחשבון בעת
3 פסיקת ההוצאות בתיק העיקרי.

4 ככל שיוגשו הליכים ערעוריים על החלטה זו, יעוכב הדיון בה עד להכרעה
5 בהם. ככל שלא יוגשו הליכים ערעוריים, יובא התיק לעיוני ביום 20.7.24 למתן
6 הוראות דיוניות בתובענות הייצוגיות לגופן.

7 ניתנה היום, כ"ח אייר תשפ"ד, (05 יוני 2024), בהעדר הצדדים.

8

דורי ספיבק, שופט

גב' זבורה גורין,

סגן הנשיאה

נציגת ציבור עובדים

9
10